

BOLA HUQUQLARI

Abdulhaqov Bunyod Sherzod o'g'li

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti Yurisprudensiya (faoliyat turlari bo'yicha) ta'lim yo'nalishi talabasi
E-mail: bunyodabdulhaqov@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada bola deb kimlarga aytiladi, bola huquqlarining asosiy kafolatlari to'g'risida, ijtimoiy himoyaga muxtoj bolalar huquqlari qo'shimcha kafolatlari to'g'risida, bola huquqlarini hiomoya qilish bo'yicha davlat siyosati qandayligi to'g'risida, bola huquqlarini taminlashda davlat hokimiyati va boshqaruv organlarining vakolatlari to'g'risida, bolaning qonuniy vakillari kimlar, bolaning himoyaga bo'lgan huquqi qanday amalga oshirilishi to'g'risida, ijtimoiy himoyaga muxtoj bolalarning ijtimoiy yordam olishga bo'lgan huquqi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: bolalar huquqlari, bolalar manfaatlari, ijtimoiy himoyaga muxtoj bolalar, davlat, huquq, ota-ona, vasiylik va homiylik organlari.

Аннотация. В данной статье о том, кого называют ребенком, об основных гарантиях прав детей, о дополнительных гарантиях прав детей, нуждающихся в социальной защите, о том, какова государственная политика по защите прав детей, о полномочиях органов государственной власти и управления по обеспечению прав ребенка, кто является законными представителями ребенка, как реализуется право ребенка на защиту, а также право детей, нуждающихся в социальной защите, на получение социальной помощи.

Ключевые слова: права ребенка, интересы детей, дети, нуждающиеся в социальной защите, государство, закон, родители, органы опеки и попечительства.

Abstract. In this article, who is called a child, about the main guarantees of children's rights, about additional guarantees of the rights of children in need of social protection, about what is the state policy on the protection of children's rights, about the powers of state authorities and administrative bodies in ensuring the rights of the child, who are the legal representatives of the child, how the child's right to protection is implemented, and the right of children in need of social protection to receive social assistance.

Key words: children's rights, children's interests, children in need of social protection, state, law, parents, guardianship and sponsoring bodies.

Bola - o'n sakkizga yoshga to'lgunga qadar bo'lgan shaxs (shaxslar). Bolalar huquqlariga quyidagilarni sanab o'tishimiz mumkin. Bolaning yashash huquqi. Yashash huquqi har bir bolaning uzviy huquqidir. Bola hayotiga suiqasd qilish eng og'ir jinoyatdir. Bolaning individuallikka oid huquqi ya'ni har bir bola tug'ulgandan familiya, ism, otasining ismi, millati va fuqarolikka ega bo'lish huquqi. Bolaning erkinlik va shaxsiy daxlsizlik huquqi. Har bir bola o'z shani va qadr -qimmatiga qilingan tajovuzlardan, shaxsiy hayotiga g'ayri qonuniy aralashuvdan himoyalanih huquqiga ega. Bola qonunga asoslanmagan holda ushlab turilishi, xibsga olinishi, qamoqqa olinishi mumkin emas. Bolaning oilaviy muxitga bo'lgan huquqi. Davlat bolalarni tarbiyalayotgan oilalarni qo'llab quvvatlaydi, shuningdek qonunda

belgilangan tartibda ijtimoiy yordam ko'rsatadi. Bolaning g'ayriqonuniy ko'chirilishdan himoyalani sh huquqi. Bolaning o'z fikrini ifoda etish huquqi. Bolaning axborot olish huquqi, bolaning fikrlash, so'z, vijdon va etiqod erkinligi huquqi. Bolaning xususiy mulkka bo'lgan huquqi. Bolaning turar joyga bo'lgan huquqi. Bolaning mehnat qilish huquqi. Bolaning dam olish va bo'sh vaqtga bo'lgan huquqi. Bolaning sog'lig'ini saqlash huquqi. Bilim olish huquqi. Har bir bola bilim olish huquqiga ega. Davlat bolaning bepul majburiy umumiy o'rta ta'lim, shuningdek o'rta maxsus kasb hunar talim olishini kofolatlaydi.

Ijtimoiy himoyaga muxtoj bolalar-malum bir sabablar tufayli og'ir turmush sharoitida qolgan , davlat va jamiyat tomonidan himoya qilishga muxtoj bo'lgan bolalar. Bularga quyidagilar kiradi,

Nogiron bolalar; Jismoniy va ruhiy rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalar; Yetim bolalar; Ota-ona qaramog'idan maxrum bo'lgan bolalar; Ixtisoslashtirilgan bolalar muassasalarida tarbiyalanayotgan bolalar; Muayyan yashash joyiga ega bo'lmagan bolalar; Kam taminlangan oilalardagi bolalar; Jinoiy javobgarlikka tortilgan va jazoni ijro etish muassasalarida turgan bolalar; Zo'ravonlik va eksplutatsiya, qurolli ,majorolar va tabiiy ofatlar natijasida jabrlangan bolalar;

Ijtimoiy himoyaga muxtoj bolalarni muqobil joylashtirish shakllari quyidagilar;

Vsiylik va homiylikni belgilash;

Bolani farzandlikka olish; Oilaga tarbiyaga olish;

Ixtisoslashtirilgan tarbiya, davolash muassasalariga, ijtimoiy himoya muassasalariga joylashtirish;

Bola huquqlarini himoya qilish bo'yicha davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat: Bolaning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini taminlash;

Bolaning hayoti va sog'ligini muhofaza qilish; bolaning kamsitilishiga yo'l qo'ymaslik;

Bolaning shani va qadr qimmatini himoya qilish; Bolaning huquqlari va imkoniyatlarining tengligini taminlash; Bola huquqlari kafolatlarining huquqiy asoslarining takomillashtirish; Bolalar tashabbuslarini qo'llab quvvatlash;

Davlat hokimiyati va boshqaruv organlari o'z vazifalari doirasida quyidagi vakolatlarni amalga oshiradi.

Bola huquqlarini taminlash bo'yicha yagona davlat siyosatini shakllantirish va amalga oshirish; Bola huquqlarini taminlash bo'yicha ustuvor yo'nalishlarni belgilash; Bola huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini taminlash bo'yicha davlat dasturlari hamda hududiy dasturlarni ishlab chiqish va ro'yobga chiqarish; Bola huquqlari taminlash bo'yicha davlat organlari, bolalar muassasalari, tashkil faoliyatini muvofiqlashtirish va nazorat qilish; Davlatga qarashli bolalar muassasalarining moddiy texnika bazasini mustahkamlash va nodavlat balalar muassasalari rivojlantirishga ko'maklashish chora tadbirlarini ko'rish; Ijtimoiy himoyaga muxtoj bolalarni qo'llab quvvatlash masalalarini hal etish.

Bolaning qonuniy vakillariga to'xtaladigan bo'lsak bularga ota-onalar, farzandlikka oluvchilar, vasiylik va homiylik organlari kiradi. Vasiylik va homiylik - ota-ona qaramog'idan maxrum bo'lgan bolalarni ularga taminot, tarbiya hamda talim berish, shuningdek ularning huquqlari, erkinliklari qonuniy manfaatlarini himoya qilish maqsadida joylashtirishning huquqiy shakli.

Vasiylik o'n to'rt yoshga to'lmagan, homiylik esa o'n to'rt yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan bolalarga nisbatan belgilanadi; Yetim bola deb- otasi ham, onasi ham vafot etgan yoki ular sud qaroriga binoan vafot etgan deb elon qilingan bola; Ota-ona qaramog'idan maxrum bo'lgan bola- har qanday sababga ko'ra ota-ona qaramog'idan maxrum bo'lgan bola, bundan yrtim bola mustasno. Nogiron bola- jismoniy, aqliy, sensor va ruhiy nuqsonlari bo'lganligi tufayli turmush faoliyati cheklanganligi munosabati bilan ijtimoiy yordamga, himoyaga muxtoj hamda

qonunda belgilangan tartibda nogiron deb topilgan bola; Ota-ona o'rnini bosuvchi shaxslar- qonunda belgilangan tartibda bolaga nisbatan ota-onalik huquqini amalga oshiruvchi va ota-onalik majburiyatlarini bajaruvchi, lekin bolaning ota-ona bo'lmagan shaxslar.

Bolaning himoyaga bo'lgan huquqi kafolatlari.

Har bir bolaga uning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini sud orqali himoya qilish, davlat organlarining, fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlari va nodavlat notojirat tashkilotlarining qonunga hilof qarorlari, ular mansabdor shaxslarining g'ayri qonuniy harakatlari yokin ha rakatsizligi ustidan sudga shikoyat qilish huquqi kafolatlanadi. Bolaning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish uning ota-onasi, ota-ona o'rnini bosuvchi shaxslar, qonunda nazarda tutilgan hollarda esa vasiylik va homiylik organi, prokuror, sud tomonidan amalga oshiriladi. Voyaga yetgunch aqonunga muvofiq to'la muomilaga layoqatli deb etirof etilgan bola o'z huquqlarini, shu jumladan himoyaga bo'lgan huquqini mustaqil amalga oshirishga hamda majburiyatlarini mustaqil bajarishga haqlidir. Bola ota-ona va ota-ona o'rnini bosuvchi shaxslar tomonidan qilinadigan suistemolliklardan himoyalani huquqiga ega.

Bolalarning ijtimoiy yordam olish huquqi.

Ijtimoiy yordam uni olish huquqiga ega bo'lgan har bir bolaga tayinlanadi. Ijtimoiy yordam ko'rsatish miqdori, shartlari va tartibi qonun hujjatlari bilan belgilanadi. Yetim bolalarga va ota-onasining yoki boshqa qonuniy vakillarining qaramog'idan maxrum bo'lgan bolalarga talim berish hamda ularni taminlash qonun hujjatlarida belgilangan tartibda to'liq davlat taminoti asopsida amalga oshiriladi. Davlat organlari ota-ona qaramog'idan maxrum bo'lgan har bir bolaga, bolalarning joylashtirish shaklidan qat'iy nazar, moddiy va boshqa sharoitlarni taminlaydi.

Xulosa: O'zbekiston Respublikasida Bolalar huquqlarini himoya qilish bo'yicha, O'zbekiston Ombudsman instituti, Bolalar masalalari bo'yicha Milliy komissiya, Respublika bolalar ijtimoiy moslashuv markazi, YUNISEF, " SOS-O'zbekiston bolalar mahallari" uyushmasi, "Sog'lom avlod uchun" xalqaro xayriya jamg'armasi faoliyat yuritadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekistonda bolalar huquqlari to'g'risidagi qonun.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
3. Bola huquqlari to'g'risidagi konvensiya.
4. Alavutdinova, N., & Abdurahmonova, M. Ijodiy fikrlash ko 'nikmasini shakllantirish muammolari. O 'ZBEKIST, 87.

5. Atakhodjaeva, G. A., Rakhimov, S. M., & Azimova, N. Z. (2017). Вариабельность ритма сердца у больных с хронической сердечной недостаточностью и метаболическим синдромом. *Likars' ka sprava*, (3-4), 31-37.
6. Israilova, S. (2023). THE PRAGMATIC OCCURRENCE AND MENTAL PROPERTIES OF COLOR COMPONENT UNITS IN CONTEXT. *Interpretation and researches*, 1(5).
7. qizi To'yeva, M. S. (2022, November). YANGI O 'ZBEKISTON ORIFA AYOLLARI VA G 'ARB AYOLLARINING JAMIYATDAGI MAVQEYI VA ULARNING HUQUQLARI. In *INTERNATIONAL CONFERENCES* (Vol. 1, No. 2, pp. 74-81).
8. Jumayev, F. B. (2023). LEGAL SERVICES FOR COLLECTION OF EXPENSES: PROBLEMS AND PROPOSALS. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 3(6 (INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCHER)), 9-13.

